Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.11.2021

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Viite Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta hallituksen esityksestä HE 167/2021 vp ja asiantuntijakuuleminen 18.11.2021

Asia **HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI TYÖNHAKIJAN PALVELUPROSESSIN JA ERÄIDEN TYÖTTÖMYYSETUUDEN SAAMISEN EDELLYTYSTEN UUDISTAMISTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI**

Valtioneuvosto antoi 7.10.2021 eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksen (HE 167/2021 vp) työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. Muutettavaksi ehdotetaan julkisista työvoima- ja yrityspalveluista annettua lakia (916/2012), työttömyysturvalakia (1290/2002), työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia (1269/2020), kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (1386/2010), työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia (1369/2014) ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia (189/2001).

Pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin siirtyminen on arvioitu työllisyysvaikutuksiltaan tärkeimmäksi hallituksen työllisyystoimeksi, jolla tavoitellaan vähintään 9 500 uutta työllistä.

Ammattiliitto Pro ry esittää hallituksen esityksestä asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Keskeiset ehdotukset

Esityksellä pyritään tehostamaan työnvälitystä, työnhakua ja työttömien ohjaamista tarvittaviin palveluihin erityisesti työttömyyden alkuvaiheessa. **Pro kannattaa pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin siirtymistä niin, että jokainen työnhakija saa työnhaussaan ja työllistymisessään yksilöllisen palvelutarpeensa edellyttämän tuen. Pro kuitenkin korostaa, että esitetyn palvelumallin käytännön toteutuminen riippuu täysin siihen kohdennettujen henkilöresurssien riittävyydestä ja tuen oikea-aikaisesta ja -suhtaisesta mitoittamisesta. Resurssit on kohdennettava niiden työnhakijoiden tukemiseen, jotka tosiasiallisesti hyötyvät tiiviiseen ja vahvaan vuorovaikutukseen ja palveluohjaukseen perustuvasta mallista.**

Alkuhaastattelu ja työnhakukeskustelut

Työkaluksi ehdotettu alkuhaastattelu järjestettäisiin viiden arkipäivän kuluessa työnhaun alkamisesta kaikille työnhakijoille. Alkuhaastattelua voisi edeltää täydentävä työnhakuhaastattelu, jossa laadittaisiin työllistymissuunnitelma ja arvioitaisiin alustavasti palvelutarvetta sekä selvitettäisiin oikeus työttömyysturvaan. Tämän jälkeen järjestettäisiin työnhakukeskustelut aina työttömyyden jatkuttua kolme kuukautta. Kolmen ensimmäisen kuukauden aikana

Ammattiliitto Pro
Työpajankatu 13 A, PL 183, 00581 Helsinki
p. (09) 172 731, f. (09) 1727 3330, etunimi.sukunimi@proliitto.fi
y-tunnus 0215350-2

Proliitto.fi

työnhakukeskustelujen perussykli olisi kaksi viikkoa ja kuitenkin niin, että keskusteluja on kaikkien työnhakijoiden kohdalla viisi. Työttömyysjakson jatkuttua puoli vuotta järjestettäisiin aina uusi kuukauden kestävä jakso, jonka aikana täydentävä työnhakukeskustelu järjestettäisiin kaksi kertaa.

Laintasoinen sääntely on haastattelujen ja keskustelujen käymisen osalta hyvin yksityiskohtainen ja jättää varsin vähän tilaa poikkeamisen mahdollisuudelle. **Pro ehdottaa, että alkuhaastattelun järjestämiseen lisättäisiin joustavuutta erityisesti tilanteissa, joissa työnhakija ei ole työtön tai työnhakijaksi ilmoittautuva ennakoi tilanteensa muuttuvan nopeasti (esim. perhevapaa, varusmiespalvelu, sovittu työllistyminen). Myös täydentävien työnhakukeskustelujen kohdalla on lisättävä joustomahdollisuutta niin, että keskustelut voidaan rytmittää asiakkaan tilanne (esim. työkokeilussa, kuntoutuksessa, koulutuksessa olevat tai osa-aikatyötä tekevät) huomioiden oikea-aikaisesti.**

Pro muistuttaa, ettei yksin haastattelujen lukumäärällä varmisteta parempia tuloksia työnvälityksessä. Niiden laadun varmistamiseksi tarvitaan systemaattista kehitystyötä ja henkilöstökoulutusta, johon on varattava pitkäjänteisesti riittävät voimavarat.

Luottamuksellisen asiakassuhteen rakentuminen on erityisen tärkeää asiakasryhmille, joiden työllistymisen edellytykset eivät ole kunnossa ja työnhaun tukemisessa tarvitaan työhallinnon henkilöstön laajalainen asiantuntijaosaaminen ja palvelujärjestelmän mahdollisuuksien kokonaistuntemus. **Työnhakijaa monella tapaa velvoittava palveluprosessi on järjestettävä työvoimaviranomaisten omana palvelutuotantona. Pro ei kannata mahdollisuutta hankkia täydentäviä työnhakukeskusteluja ostopalveluna.**

Läsnäasiointi ja toimitilat

Alkuhaastattelu tapahtuisi lähtökohtaisesti paikan päällä viranomaisessa, ellei joku muu järjestämistapa olisi tarkoituksenmukaisempi. Työhallinnon asiakkaita on vuosikausia määrätietoisesti ohjattu käyttämään sähköisiä palveluja ja niiden ensisijaisuutta palvelukanavana on korostettu. **Nykyisiä toimitiloja ei ole mitoitettu kasvavan läsnäasioinnin tarpeiden mukaisesti. Lausuntokierroksella elokuussa 2021 olleessa valtion toimitilastrategiassa ollaan tilatehokkuutta lisäämässä entisestään. Jo valmistelussa oleva työvoimapalvelujen järjestämisvastuun siirto kunnille vuoden 2024 aikana lisää vaikeuskerrointa tilajärjestelyjen valmistelun osalta. Tulevissa toimitilajärjestelyissä on lisäksi huomioitava asian käsittelyn luottamuksellisuuden sekä henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden vaatimukset. Alkuhaastattelun ja työnhakukeskustelujen järjestämistavan valinnassa tarvitaan edellä kuvatuista syistä jouston mahdollisuuksia. Lisäksi pitää huomioida työnhakijan toiveet, koska muutoin järjestelyt koetaan epäasiallisena kohteluna.**

Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä

Työpaikkojen hakuvelvollisuuden vastapainoksi kohtuullistetaan työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää porrastamalla korvauksettomien määräaikojen kestoja ja otetaan käyttöön muistutusmenettely, jolla palautetaan työnhakijan mieleen työttömyysetuuden saamisen edellytykset. Muistutusten määräksi arvioidaan noin 174 000 vuodessa. **Mikäli muistutusten antamista ei kyetä hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla automatisoimaan ja**

Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.11.2021

hoitamaan ilman niihin liittyvää harkintaa, on viranomaisille aiheutuva lisätyö kompensoitava täysimääräisesti.

Työvoimapoliittisten lausuntojen määrän ei arvioida kasvavan merkittävästi seuraamusjärjestelmään tehtävien muutosten vuoksi. Tarkempaa arviota ei kuitenkaan kyetä tekemään, koska kyse on työnhakijoiden käyttäytymiseen liittyvästä vaikutuksesta. Muutosten heijastumista valitusten määrän ja sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan ja vakuutusoikeuden työmäärän kehitykseen ei pystytä arvioimaan. Jos työttömyysturvaseuraamusten määrä kasvaisi lisääntyisi myös työttömyysetuuden maksajien työ. **Pro korostaa seuraamusjärjestelmään tehtävien muutosten aktiivisen seurannan merkitystä ja mahdollisen lisätyön kompensoimista toimijoille.**

Vaikutukset ja henkilöstön asema

Suurin huolenaiheemme pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönotossa liittyy henkilöstön mitoitukseen. Työ- ja elinkeinotoimistojen ja kuntien henkilöstöresurssin vahvistamisesta noin 1 200 henkilötyövuodella aiheutuu valtiolle vuoden 2022 alusta lukien vuositasolla 70 miljoonaa euron kustannukset. Vaikka lisäresurssin merkitystä ei voi aliarvioida, ei se kuitenkaan riitä nostamaan resursseja tasolle, jolla ne olivat ennen valtion tuottavuusohjelmien käynnistymistä. **Lisäpanostusta asiantuntijaresursseihin tarvitaan jatkossakin, mikäli mielitään nostaa palvelut uuden palvelumallin käyttöönoton vaatimalle tasolle.**

Henkilöstö työskentelee jatkuvassa paineistuksessa, jolloin työskentelyolosuhteiden (toimitilat) ja työvälineiden (tietojärjestelmät) on oltava asianmukaisessa kunnossa. Lakipakettia eduskunnassa hyväksyttäessä ja käsiteltäessä on sitouduttava riittävän rahoituksen turvaamiseen niin, että lainsäädäntöön kirjattava työnhakijan palveluprosessi kyetään täysimääräisesti toteuttamaan ja virkailijoiden asiakasmäärät pysyvät kohtuullisina. Lisäksi on sitouduttava saattamaan asiointi- ja työskentelyolosuhteet ja työvälineet vastaamaan palvelumallin vaatimuksia.

Myös työnhakijan myönteisen palvelukokemuksen syntymisen ja lisääntyvän ilmoitusvelvollisuuden vuoksi verkkopalvelujen käytön helppous ja toimivuus on korostetun tärkeää.

Pron mielestä palvelumallin uudistaminen on mittava toimintavan muutos, jonka yksityiskohtien hiomisessa on hyödynnettävä henkilöstön osaaminen ja huolehdittava osaamisen jatkuvasta kehittämisestä. Laaja yhteistoiminta ja osallistaminen on tärkeää myös toimeenpanovaiheessa.

Voimaantulo

Lait on tarkoitettu voimaan 2.5.2022 lukien. Ennen voimaantuloa tehdään tietojärjestelmämuutoksia. Henkilöstön rekrytointien ja koulutuksen arvioidaan kestävän vuoden 2021 loppuun saakka.

Siirtymäajan järjestelyjä pidettäisiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 2 luvun 5 §:n 3 momentissa tarkoitettuna painavana ja erityisen painavana syynä. Siirtymäajan pituudesta ei ole tarkoitus erikseen säätää**.**

Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.11.2021

Pro korostaa, että työvoimaviranomaisilla on oltava olemassa kaikki edellytykset ottaa uusi palvelumalli käyttöön lain tarkoittamassa laajuudessa sen voimaantullessa. Lisäksi on huomioitava pandemiatilanteen kehitys. Pro ehdottaa joko lakien voimaantuloajankohdan siirtämistä myöhempään ajankohtaan tai siirtymäajan pituuden kirjaamista lakiin, jotta uudistuksen peruslähtökohdat eivät vesity.

Seuranta

Pro pitää välttämättömänä, että uudistuksen seuranta toteutetaan tieteellisen tason tutkimuksilla. Seuranta on välttämätöntä myös siksi, että palveluprosessi, työnhakuvelvollisuus ja porrastettu seuraamusjärjestelmä on hyvistä tavoitteista huolimatta monimutkainen rakennelma.

Palvelumallin käyttöönoton tosiasiallisten vaikutusten täsmentyessä, on palvelujen riittävän rahoituksen vaatimiin korjausliikkeisiin ryhdyttävä välittömästi. Sen sijaan muihin mahdollisesti tarvittaviin jatkotoimiin on ryhdyttävä vasta, kun luotettavaa tietoa on käytettävissä. Työvoimapolitiikassa tarvitaan pitkäjänteisyyttä, koska painopisteiden jatkuvalla muuttamisella ja toimijoiden määrän lisäämisellä ei palvelukokonaisuutta saada toimimaan niin, että tavoitteet työllisyysasteen nostamiseksi saadaan toteutettua.

Niko Simola
Johtaja

Sari Jokikallas
Sopimusalavastaava/asiantuntija

Ammattiliitto Pro
Työpajankatu 13 A, PL 183, 00581 Helsinki
p. (09) 172 731, f. (09) 1727 3330, etunimi.sukunimi@proliitto.fi
y-tunnus 0215350-2

Proliitto.fi